

Sprawa C-113/89
WYROK TRYBUNAŁU (szósta izba)
z dnia 27 marca 1990 r.*
Rush Portuguesa Lda przeciwko Office national d'immigration
(wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym: skierowany przez
tribunal administratif de Versailles)
Akt przystąpienia – Okres przejściowy – Swobodny przepływ pracowników
– Swoboda świadczenia usług

W sprawie C-113/89
dotyczącej wniosku skierowanego w trybie art. 177 Traktatu EWG przez tribunal administratif, Wersal, o wydanie w sporze przed tym sądem między:
Rush Portuguesa Lda

a

Office national d'immigration (krajowe biuro imigracyjne),
orzeczenia w sprawie wykładni art. 5 i art. 58-66 Traktatu EWG i rozporządzenia Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (Dz.U. L 257, str. 2) oraz art. 2, 215, 216 i 221 Aktu dotyczącego warunków przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalii oraz dostosowań w Traktatach,

TRYBUNAŁ (szósta izba)

w składzie: C. N. Kakouris, prezes izby, T. Koopmans, G. F. Mancini, T. F. O'Higgins i M. Díez de Velasco, sędziowie,

rzecznik generalny: W. Van Gerven

sekretarz: H. A. Rühl, główny administrator

po rozpatrzeniu uwag przedłożonych w imieniu:

- skarżącego, spółki Rush Portuguesa Lda, przez A. Desmazières de Séchelles, adwokata, członka paryskiej izby adwokackiej,
- rządu francuskiego, przez występujących w charakterze pełnomocników G. de Berguesa, radcę prawnego, oraz G. A. Delafosse'a, dyrektora w Ministerstwie Pracy w Paryżu,
- rządu portugalskiego, przez występujących w charakterze pełnomocników M. L. Duarte, radcę prawnego i L. I. Fernandes, dyrektora spraw prawnych,
- Komisji, przez występującego w charakterze pełnomocnika E. Lasneta, radcę prawnego,

po zapoznaniu się ze sprawozdaniem na rozprawę i z stron w dniu 11 stycznia 1990 r.,
po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego przedstawioną na posiedzeniu w dniu 7 marca 1990 r.,
wydaje następujący

WYROK

1. Postanowieniem z dnia 2 marca 1989 r., które Trybunał otrzymał 7 kwietnia 1989 r., tribunal administratif, Wersal, skierował do Trybunału w trybie art. 177 Traktatu EWG w sprawie wykładni art. 5 i art. 58-66 Traktatu EWG oraz art. 2, 215, 216 i 221 Aktu dotyczącego warunków przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalii oraz dostosowań w Traktatach (zwanego dalej „Aktem przystąpienia”) i rozporządzenia Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (Dz.U. 257, str. 2).
2. Pytania wynikły w postępowaniu między spółką Rush Portuguesa Lda, przedsiębiorstwem zarejestrowanym w Portugalii, specjalizującym się w budownictwie i robotach publicznych, a Office national d'immigration. Rush Portuguesa zawarła z francuskim przedsiębiorstwem umowę o pod-

* Język postępowania francuski

- wykonawstwo na przeprowadzenie prac przy budowie linii kolejowej na zachodzie Francji. W tym celu sprowadziła swoich portugalskich pracowników z Portugalii. Jednakże, na mocy wyłącznego prawa przyznanego mu na mocy art. L 341.9 code du travail français (francuskiego kodeksu pracy), tylko Office national d'immigration może rekrutować we Francji obywateli krajów trzecich.
3. Po ustaleniu, że Rush Portuguesa nie spełniła wymagań kodeksu pracy dotyczących czynności pracowników najemnych wykonywanych we Francji przez obywateli państw trzecich, dyrektor Office national d'immigration zawiadomił Rush Portugesa o decyzji, na mocy której żądał wniesienia specjalnej opłaty, do wniesienia której jest zobowiązany pracodawca zatrudniający pracowników zagranicznych z naruszeniem postanowień kodeksu pracy.
  4. W postępowaniu o unieważnienie tej decyzji, które wszczęła przed tribunal administratif, Wersal, Rush Portuguesa dowodziła, że ma swobodę świadczenia usług w granicach Wspólnoty i stosownie do tego postanowienia art. 59 i 60 Traktatu EWG wykluczają zastosowanie ustawodawstwa krajowego, którego skutkiem jest zabronienie jej pracownikom pracy we Francji. Office national d'immigration utrzymywało, że swoboda świadczenia usług nie rozciąga się na wszystkich pracowników usługodawcy, ponieważ takie osoby nadal podlegają uregulowaniom dotyczącym pracowników z państw trzecich, zgodnie z postanowieniami przejściowymi określonymi w Akcie Przystąpienia w odniesieniu do swobodnego przepływu pracowników.
  5. Tribunal administratif uznał, że rozwiązanie sporu zależy od wykładni prawa wspólnotowego. Zatem zawiesił postępowanie i skierował do Trybunału następujące pytania w celu uzyskania orzeczenia w trybie prejudycjalnym:
„1) Czy prawo wspólnotowe jako całość, a w szczególności art. 5 i art. 58-66 Traktatu Rzymskiego i art. 2 Aktu przystąpienia Portugalii do Wspólnoty Europejskiej, upoważniają założycielskie państwo członkowskie, takie jak Francja, do wyłączenia spółki portugalskiej, której statutowa siedziba znajduje się w Portugalii, ze świadczenia usług w sektorze budownictwa i robót publicznych na terytorium tego państwa członkowskiego, przez udanie się tam wraz ze swoimi własnymi portugalskimi pracownikami, tak aby ci pracownicy mogli wykonywać tam pracę związaną z tymi usługami w imieniu i na rzecz tej spółki, pod warunkiem że rzeczeni portugalscy pracownicy mają wrócić, i faktycznie wracają, do Portugalii niezwłocznie po wykonaniu zadania i ukończeniu świadczenia usług?
2) Czy prawo spółki portugalskiej do świadczenia usług na terytorium całej Wspólnoty może być przez założycielskie państwa członkowskie EWG poddane warunkom, w szczególności odnoszącym się do zatrudniania pracowników in situ, otrzymania zezwoleń na pracę dla swoich portugalskich pracowników lub wniesienia opłaty do urzędowego organu imigracyjnego?
3) Czy pracownicy, którzy byli przedmiotem spornych specjalnych opłat, a których nazwiska i kwalifikacje są wymienione w spisie znajdującym się w załączniku do sprawozdań sporządzonych przez inspektora pracy, odnotowujących naruszenia popełnione przez Rush Portuguesa, mogą być uznani za „pracowników, których praca ma specjalistyczny lub poufny charakter” w rozumieniu przepisów przewidzianych w załączniku do rozporządzenia nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r.?”
  6. W celu pełniejszego zapoznania się ze stanem faktycznym sporu w postępowaniu głównym, z przebiegiem postępowania oraz z pisemnymi uwagami przedstawionymi Trybunałowi odsyła się do sprawozdania na rozprawę. Okoliczności te zostały przytoczone jedynie w zakresie niezbędnym do podania motywów orzeczenia. Powołuje się sprawozdanie na rozprawę w celu pełniejszego przedstawienia stanu faktycznego sprawy, toku postępowania i pisemnych uwag przedstawionych Trybunałowi, które dalej zostały wymienione lub omówione tylko w zakresie, w jakim jest to niezbędne do przedstawienia argumentacji Trybunału.
  7. Pierwsze dwa pytania dotyczą sytuacji przedsiębiorstwa mającego siedzibę w Portugalii, które świadczy usługi w sektorze budownictwa i robót publicznych w państwie członkowskim należącym do Wspólnoty przed 1 stycznia 1986 r., datą przystąpienia Portugalii, które w tym celu sprowadza swoich pracowników z Portugalii na

- czas trwania prac. Pierwsze pytanie ma na celu stwierdzenie, czy w takim przypadku usługodawca może się domagać prawa z tytułu art. 59 i 60 Traktatu i art. 2 Aktu przystąpienia do przemieszczania się wraz ze swoimi pracownikami. Drugie pytanie ma na celu ustalenie, czy państwo członkowskie, na którego terytorium mają być prowadzone prace, może nałożyć warunki na usługodawcę w odniesieniu do angażowania personelu in situ i otrzymania zezwoleń na pracę dla pracowników portugalskich. Należy zbadać te dwa problemy łącznie.
8. Zgodnie z art. 2 Aktu przystąpienia, postanowienia Traktatu w sprawie swobody świadczenia usług mają zastosowanie do stosunków między Portugalią a innymi państwami członkowskimi od dnia przystąpienia przez Portugalię do Wspólnoty. Artykuł 221 Aktu przystąpienia przewiduje środki przejściowe jedynie w odniesieniu do czynności podlegających sektorowi agencji podróży i turystyki oraz sektorowi kinematografii.
  9. Akt przystąpienia ustanawia różne uregulowania w odniesieniu do swobodnego przepływu pracowników. Zgodnie z art. 215 Aktu przystąpienia, postanowienia art. 48 Traktatu mają zastosowanie jedynie do swobodnego przepływu pracowników między Portugalią a innymi państwami członkowskimi, z zastrzeżeniem przepisów przejściowych określonych w art. 216-219 Aktu przystąpienia. Artykuł 216 opóźnia stosowanie artykułów 16 wyżej wspomnianego rozporządzenia nr 1612/68 do dnia 1 stycznia 1993 r. W tym okresie mogą pozostawać w mocy przepisy krajowe lub postanowienia dwustronnych porozumień stawiające wymóg wcześniejszego zezwolenia na imigrację z zamiarem wykonywania pracy najemnej i na podejmowanie płatnego zatrudnienia. Artykuł 218 Aktu przystąpienia stanowi, że to odstępstwo powoduje brak zastosowania reguł wspólnotowych dotyczących przemieszczania się i pobytu pracowników państw członkowskich i ich rodzin we Wspólnocie w zakresie, w jakim zastosowanie tych reguł nie może być oddzielone od zastosowania postanowień art. 16 rozporządzenia nr 1612/68.
  10. Pytania postawione w celu uzyskania orzeczenia w trybie prejudycjalnym tym samym podnoszą problem związku między swobodą świadczenia usług gwarantowaną przez art. 59 i 60 Traktatu a odstępstwami od swobodnego przepływu pracowników przewidzianymi w art. 215 et seq. Aktu przystąpienia.
  11. W związku z tym należy przede wszystkim zauważyć, że swoboda świadczenia usług określona w art. 59 Traktatu powoduje, zgodnie z art. 60 Traktatu, że świadczący usługę może, w celu wykonania świadczenia, prowadzić przejściowo działalność w państwie świadczenia „na tych samych warunkach, jak te, które państwo to nakłada na własnych obywateli”.
  12. Artykuł 59 i 60 Traktatu uniemożliwiają zatem państwu członkowskiemu zabronienie usługodawcy, mającemu swą siedzibę w innym państwie członkowskim, swobodnego przemieszczania się poza jego terytorium wraz ze wszystkimi swoimi pracownikami lub uniemożliwiają temu państwu członkowskiemu poddawanie przemieszczania się zatrudnionych pracowników ograniczeniom, takim jak w przypadku warunku dotyczącego angażowania pracowników in situ lub obowiązku uzyskania zezwolenia na pracę. Nałożenie takich warunków na usługodawcę mającego swe przedsiębiorstwo w innym państwie członkowskim dyskryminuje go w stosunku do jego konkurentów mających swe przedsiębiorstwo w kraju przyjmującym, którzy mogą wykorzystywać swoich pracowników bez ograniczeń, a ponadto wpływa na jego zdolność świadczenia usługi.
  13. Należy również przypomnieć, że art. 216 Aktu przystąpienia ma na celu zapobieganie zakłóceniom na rynku pracy po przystąpieniu Portugalii, zarówno w Portugalii, jak i w innych państwach członkowskich, z powodu znacznych i natychmiastowych migracji pracowników i w tym celu wprowadza odstępstwo od zasady swobodnego przepływu pracowników, określonej w art. 48 Traktatu. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, to odstępstwo należy interpretować w świetle wyżej wymienionego celu (patrz wyrok z dnia 27 września 1989 r. w sprawie 9/88 Lopes da Veiga, [1989] Zb.Orz. str. 2989).
  14. Odstępstwo przewidziane w art. 216 Aktu przystąpienia dotyczy Tytułu I rozporządzenia nr 1612/68 w sprawie dostępu do zatrudnienia. Przepisy krajowe lub te postanowienia w umowach, które pozostają w

- mocy w okresie obowiązywania tego odstępstwa, dotyczą zezwolenia na imigrację i prawa do podejmowania zatrudnienia. Stosownie do tego należy wnioskować, że odstępstwo zawarte w art. 216 obowiązuje, jeżeli przedmiotem sporu jest dostęp pracowników portugalskich do rynku pracy innych państw członkowskich i regulacje dotyczące wjazdu i pobytu pracowników portugalskich szukających takiego dostępu oraz członków ich rodzin. Zastosowanie tego odstępstwa jest w istocie uzasadnione, ponieważ w takich sytuacjach istnieje ryzyko, że rynek pracy w przyjmującym państwie członkowskim może zostać zakłócony.
15. Sytuacja jest jednak inna w przypadku takim, jak w postępowaniu głównym, gdzie występuje przejściowe przemieszczanie się pracowników, którzy są wysyłani do innego państwa członkowskiego, w celu przeprowadzenia prac budowlanych lub robót publicznych w ramach świadczenia usług przez swojego pracodawcę. W rzeczywistości tacy pracownicy wracają do swojego kraju pochodzenia po ukończeniu pracy, bez uzyskiwania dostępu w jakimkolwiek momencie do rynku pracy przyjmującego państwa członkowskiego.
  16. Należy stwierdzić, że ponieważ koncepcja przepisu świadczenia usług zgodnie z definicją w art. 60 Traktatu obejmuje bardzo różne czynności, te same wnioski nie muszą być właściwe we wszystkich przypadkach. W szczególności należy uznać, zgodnie z argumentami rządu francuskiego, że przedsiębiorstwo zaangażowane w udostępnianie pracowników, chociaż jest usługodawcą w rozumieniu Traktatu, wykonuje czynności, których ściśle określonym celem jest umożliwienie pracownikom uzyskania dostępu do rynku pracy w przyjmującym państwie członkowskim. W takim przypadku art. 216 Aktu przystąpienia wykluczałaby udostępnianie pracowników z Portugalii przez przedsiębiorstwo świadczące usługi.
  17. Jednakże ta uwaga w żaden sposób nie wpływa na prawo usługodawcy w sektorze budownictwa i robót publicznych do przeniesienia się wraz ze swoimi pracownikami z Portugalii na czas trwania podjętych prac. Niemniej państwa członkowskie muszą w takim przypadku mieć możliwość upewnienia się, czy portugalskie przedsiębiorstwo zaangażowane w budownictwo lub roboty publiczne nie wykorzystuje swobody świadczenia usług do innych celów, na przykład sprowadzania pracowników w celu umieszczenia lub udostępnienia ich z naruszeniem art. 216 Aktu przystąpienia. Jednakże takie kontrole muszą przestrzegać ograniczeń nałożonych przez prawo wspólnotowe, w szczególności tych wynikających ze swobody świadczenia usług, która nie może być iluzoryczna i korzystanie z której nie może być poddane uznaniu władz.
  18. Na koniec należy stwierdzić, w odpowiedzi na obawy wyrażone w związku z tym przez rząd francuski, że prawo wspólnotowe nie uniemożliwia państwom członkowskim rozszerzania swojego ustawodawstwa lub układów zbiorowych pracy zawartych przez obie strony branży na jakąkolwiek osobę, która jest zatrudniona, nawet tymczasowo, w granicach jego terytorium, niezależnie od tego, w jakim kraju pracodawca ma swoją siedzibę prawo wspólnotowe, nie zabrania też państwom członkowskim egzekucji tych przepisów za pomocą odpowiednich środków (wyrok z dnia 3 lutego 1982 r. w sprawach 62/81 i 63/81 *Seco SA and Another przeciwko EVI* [1982], Zb.Orz. str. 223).
  19. Ze wszystkich powyższych rozważań wynika, że odpowiedź na pytania pierwsze i drugie powinna brzmieć, że art. 59 i 60 Traktatu EWG oraz art. 215 i 216 Aktu przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalii muszą być interpretowane jako oznaczające, że przedsiębiorstwo mające siedzibę w Portugalii, świadczące usługi w sektorze budownictwa i robót publicznych w innym państwie członkowskim, może się przemieszczać wraz ze swoimi pracownikami, których sprowadza z Portugalii na czas trwania przedmiotowych prac. W takim przypadku władze państwa członkowskiego, na którego terytorium mają być prowadzone prace, nie mogą nałożyć na usługodawcę warunków dotyczących angażowania pracowników in situ lub otrzymania zezwoleń na pracę dla pracowników portugalskich.
  20. Z uwagi na odpowiedź udzieloną na pierwsze dwa pytania nie ma potrzeby orzekania w sprawie trzeciego pytania.

Koszty

21. Koszty poniesione przez rząd francuski rząd i rząd portugalski oraz przez Komisję Wspólnot Europejskich, które przedłożyły Trybunałowi swoje uwagi, nie podlegają zwrotowi. Dla stron postępowania głównego niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem krajowym, zatem do tego sądu należy zasądzenie kosztów.

Na tej podstawie

TRYBUNAŁ (szósta izba),

w odpowiedzi na pytania skierowane przez tribunal administratif, Wersal, na mocy postanowienia z dnia 2 marca 1989 r.,

Mancini
Kakouris

O'Higgins

Koopmans
Díez de Velasco

Ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu, 27 marca 1990 r.

J.-G. Giraud
Sekretarz

C. N. Kakouris
Preses szóstej izby

orzeka, co następuje:

Artykuły 59 i 60 Traktatu EWG oraz artykuły 215 i 216 Aktu przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalii muszą być interpretowane jako oznaczające, że przedsiębiorstwo mające siedzibę w Portugalii, świadczące usługi w sektorze prac budowlanych i publicznych w innym państwie członkowskim, może się przemieszczać wraz ze swoimi pracownikami, których sprowadza z Portugalii na czas trwania przedmiotowych prac. W takim przypadku władze państwa członkowskiego, na którego terytorium mają być prowadzone prace, nie mogą nałożyć na usługodawcę warunków dotyczących angażowania pracowników in situ lub otrzymania zezwoleń na pracę dla pracowników portugalskich.